

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 4.

Miercuri 25. Ianuarie

1861.

Memorialu

substernutu la conferinti'a nationala romana din Sibiiu.

Onorabila adunare nationala!

Noi subscrisii, pre de o parte, vedindu cumca trebile n^{ost}re nationale, cate ar fi a se mai pertractá, sunt f^orte numer^ose, de alt'a fiindune preste potentia a mai asteptá rezultatulu loru aici pre locu in Sibiiu, rogamu pre onorabil'a adunare, cá mai nainte de t^ote se binevoi^esca a alege si denumi o comisiune constatóre din membri 12, a carei insarcinare se fia:

a) Compunerea si subscrierea representatiuniloru, a caroru trebuintia resulta din conclusele protocolulu adunarei:

b) Élaborarea de proiecte cerute in interesulu si folosulu natiunei romane spre a se luá aceleasi in desbatere indata la cea d'intaia adunare séu conferinti'a nationala.

Subscrisii dorescu si ceru, cá comisiunea ce este a se infliantia se ea in cea mai ápr^op^e consideratiune urmatórele obiecte de pertractare:

1. Sfer'a de activitate a limbei n^{ost}re nationale romanesci in Transilvania.

Se se priveze cu neadormire, cá nu cumva egalitatea de dreptu a limbei romane se fia catu mai pu^osi nu vatemata, si ori candu ar' observá vre unu asemine casu se redice indata celea mai energi^ose proteste intru acelu intielesu scosu din chiaru pré-inalt'a diploma, cá nimin^e se nu mai cuteze a sili séu pre comune séu jurisdictiuni si municipalitati, séu chiaru individi la primirea séu presentarea nici a unui feliu de actu oficiosu in alta limba, afara numai de cea romana, nici in scóele romanesci de ori

ce categoria se se introduce vre o alta limba preste voi'a natiunei romane.

2. Comisiunea se caute si se recomande respectivulu cleru acelea midilóce, prin care biseric'a romana greco-resariténa unita se póta catu mai curendu scapá de greulu concordatulu, din cauza, ca cativa articuli ai aceluasi, cum si instructiunile procurgatórie din tr'insulu vatemala indirecte chiaru vati'a nationala a romanulu si'i conturba libertatea consciintiei.

3. Comisiunea se ingrijésca cá scóele romanesci odinóra se nu vina sub nici unu feliu de influentia straina, eara déca o ase.nene influentia esista astadi, se se delature indata; eara a^eloru barbati, carii in acesti 10 ani din urma au ostenitu cu cugetu curatu pentru infiantia si inflorirea scóeloru nationale se li se voteze multiamita; totu odata se lucre intr'acolo, cá in guvernulu tierei totudeauna se se alle doi consiliari de instructiunea publica romani pentru fiacare confesiune cate unulu.

4. Fiindca fondulu de montura alu fosteloru regimente romanesci de frontiera s'a prefacutu in fondu nationalu, asia comisiunea se se scie indatorata a sta intru ajutoriu la delaturarea tuturoru aceloru drepte plansori, pre care audimu ca le au comunele din acelea regimente.

5. Comisiunea se petitioneze pentru infiantia unei agentii la p.ea inalt'a curte.

6. Voimu infiantia unei societati literarie si a unui fondu pentru cultur'a limbei si inaintarea literaturei nationale, eara cu elaborarea proiectulu de statute se fia insarcinatu D. canonicu Timoteiu Cipariu.

7. Se se voteze multiamita connationaliloru nostri romani din Banatu pentru simpatiele aratate confratiloru din Transilvania.

8. Voimul redicarea unui monumentu in Blasiu pentru nemuritorii barbati Samuilu Micu, Georgie Sincai si Petru Maioru eara alu altuia pentru Georgie Lazaru in Sibiu séu in Avrighu.

Poftim cá acestea descoperiri ale nóstre se se alature cá suplementu la protocolulu siedintei de astadi.

Sibiu 4./16. Ianuarie 1861.

(Subscrii 27 membrii ai conferintei, preoti si mireni).

Conferinti'a nationala in Somcuta mare.

Cetatea de pétra, 26. Ianuarie 1861. Cu multa placere prendu condeiulu spre a incunoscintia pre publiculu cetitoriu romanu despre rezultatulu celu avú una conferintia a intielegintei din districtulu Cetatei de pétra. Indemnu la acésta conferintia, la carea au luat parte tóta intieleginti'a fora destingere de nationalitate, au datu cerculariulu Esc. Sale D. metropolitu Alesandru St. Siulutiu, precum si scri-sorile convocátore la corferenti'a preliminaré nationale dela Sibiu. Nu'mi este scopulu meu aci a infira mai multe, dar' totusi sunt constrinsu spre laud'a intielegintei acestui districtu a spune in faci'a publiculu, ca spiritulu nationalu, de care suntú insufletiti cei alti frati ai nostrii din Transilvani'a, au petrunsu cu putere destulu de mare pana la noi, asia, catu ómeni mai insufletiti pentru una cauza dreapta, precum este intieleginti'a chioarului, anevoie se voru gasi, si déca ei pana acum au tacutu, au facutu aceea numai din acelu scopu, cá se nu vorbésca in desiertu, pana ce nu va veni momentul, in care a nu'si respicá voi'a curatu ar' fi mai multu decatu pecatu.

Conferenti'a acésta séu tienutu in 24. Ianuarie dupa amédiadi in Somcut'a mare; de presiedente se a alesu pentru aceastadata D. advocatu Iosifu Popu ér' de notariu D. Stefanu Filepu.

Dupa ce conferenti'a sea constituitu asia formale, s'a cetitu cerculariulu Escelentiei Sale D. Metropolitu, si s'a spusu, cumca din partea districtulu Cetatei de pétra fura chiamati la conferenti'a sibiiana 3 insi, carii nepotenduse presentá din cauza, ca scri-sorile loru chiamátore le au venitu prea tardiu, au datu ocaziune a se aduná in conferenti'a presenta.

Inainte de deschiderea conferintei s'au fostu facutu unu proiectu, carele cuprendea doririle acés-

tui tienutu- Dupace acela fú cetitu si luatú la desbateré, intieleginti'a romana (fratii unguri, carii chiamati venira, mai nemicu vorbindu nu s'au lasatu in meritulu desbateriloru) numerósa cum fú s'au invoitu in urmatórele puncte.

1. Intieleginti'a romana cu parere de reu se vede constrinsa a marturisi, ca natiunea romana in conferentiele dela Alba-Iulia, bataru cea mai numerósa fiendu in Transilvania faci'a cu celelalte natiuni, este reprezentata numai cá a cincea róta la caru, deci au decisu, cá Escelentia Sa D. Metropolitu si cei alti membrii ai aceleiasi conferentie de locu se nu se presente in acele conferentie, luandu afara casulu acela, déca nemergundu acolo s'ar' periclitá prosperitatea publica, unde apoi barbati natinnei se arete cu vorbe respicate, ca astfelii de representatiuni sunt cu totul in contr'a principiulu egalitatiei.

2. Uniunea celoru trei natiuni facuta in anulu 1437, cá unu actu de cea mai profunda umilitate a romanului, de totu se se nulifice.

3. Invectivele si terminii cei injuriosi din constitutiunile aprobate si compilate nu numai sa se stérgea, dar' totodata acele condice de legi se se revéda si dispusetiunile loru se se aduca in armonia cu cerintiele tempului nostru.

4. Intieleginti'a in cause nationale se radima pre punctulu I. din petitiunea romaniloru din 3./15. Maiu 1848 si doresce tóte consecuentiele, cate provinu din acela.

5. Dreptulu la tóte alegerile se se intenda asupra fostiloru coloni, cá si asupra nobililoru domiciliati, remanendu dreptulu de alegere doctoriloru de tóta artea, profesoriloru de tóte confesiunile re-cepte, industriariloru si negutiatoriloru nevetamatu.

6. Limb'a romana se fia pentru afacerile romaniloru oficiale, iara in comitate si scaune limba oficiale se fia a majoritatiei poporului.

7. Oficialii la dicasteriele mai inalte precumu si la iurisdicetiunile mai de josu se se aplece cu luare amente la capacitate pentru romani in proportiunea drépta.

8. Intieleginti'a de aci doresce, cá Transilvani'a se remana autonóma, dara nu este nici in contr'a uniuuei cu Ungari'a, déca prosperitatea publica ar' pofti si déca in Ungari'a nationalitatile ar' fi prin lege recunoscute; doresce inse cá caus'a acést'a se nu se pripésca, ci se se iee deocamdata in dieta la desbateré.

Aceste sunt puncturile principale, carele s'au statoritu si s'au tramisu Escelentiei Sale D. Metropolitu a le folosi cu data ocaziune.

Cu acésta ocaziune s'au aretatu romanii zelulu care 'lu au pentru inaintarea causei natiunale, subscriendu la propunerea D. Stefanu Filepu si Buteanu Vasilie pentru fondulu Gazetei 56 fl. v. a. iar' la propunerea altui barbatu 63 fl. pentru museulu naturale din Blasiu. Pentru museulu din Blasiu au subscrisu si fratii unguri, carii catu au voitu, ear' cu espeduirea baniloru si a consemnatiuniloru subscrietoriloru, s'au insarcinatu D. Esp. Postale Paulu Dragosiu.

Cu acésta ocaziune s'au rogatu intieleginti'a de aci, cá pentru acestu districtu capitanu supremu se se danumésca unu romanu si au aretatu patru barbati: pre D. adv. Iosifu Pop, pre fratele seu Pop Sigmundu de N.-Somecuta (nu Pop Sigmund din Baia mare), Ales. Buda si D. Ales. Bohetielu, eara adres'a scrisa catra Esc. Sa D. cancelariu Transilvaniei bar. Kemény fú espeduita in limb'a romana, conformu cu principinlu nationale.

J. P.

Necasurile constitutionale

ale romaniloru Aradieni, continuarea corespond. diu Aradu (vedi Gazeta Nr. 7. a. e.).

a) Pana la dieta vomu sci direptiunea luata prin romanii transilvani, caci noi numai cu ardelenii cei aplecati pazei si credintiei catra Monarchu in totu tempulu si totu deodata respeptatori de drepturile si fericirea altoru natiuni colocuitoare, potemu merge intr'o direptiune, fia aceea buna, fia rea. — (Bravo! R.)

b) De ar' priimi intieleginti'a nóstra diregatorii, s'aru puté intemplá, cá prin acésta sa si pérda increderea tocma inaintea poporului nostru, caci: dupa ce pré bine scimn din desbaterile senatului imperiale, cumca in privinti'a finantiaria tóta acésta organizatiune nóua deocamdata n'are alta basa, decatu cá a. celeasi venituri ale statului se se póta produce cu mai pucine spese de manipuliatiune; éra de alta parte poporulu acumu de tempu mai indelungatu nu platesce contributiunea: asia dara tocma diregatorii romani voru fi siliti a incassare dela poporulu romanu restantie de contributiune, unu lucru fôrte neplacutu in antea poporului. —

Eara motivele contrarie au fostu:

a) terenulu, fia mare, fia micu, trebuie cuprinsu: noi suntemu anca teneri in viati'a constitutionale, de si nu vomu reesi de invingatori d'anteia data, nu face nimica; vomu invetiá cu incetulu si noi rafinariiele restauratiuniloru, si vomu dobandi totusi atat'a, ca vomu incepe minteni a ne castigare pras'a viétiiei constitutionale; —

b) ne surride spreranti'a, ca, de si suntemu in minoritate in comitetu, suntu mai multi dintre magiarii democratiei, carii prevedu, ca noi cu nedreptulu suntemu respinsi de pre terenulu multimei nóstre numerice cuvenitu, deci acestea voru stá in partea si interesnlu nostru cu partidele loru la votisare; apoi si D-lu Csernovits ne va spriginí cu tóta influinti'a s'a; si asia pre lunga tóta minoritatea, acolo unde va trebui a decide, vomu avé minoritate.

Supununduse criticei atatu motivele contra, catu si pro a luare parte in combinatiune, — cea d'anteiu se vedu a fire mai teoretice si mai afundu taie-tóre; — cesteia din urma, mai practice, dar' numai pana la verfulu nasului ajungátore in privinti'a politica. — Caracteristic'a celoru d'anteie se vede a fire mai multu punerea in cumpana a demnitatii natiunali ear' a acestoru din urma: folosulu materiale; carii au fostu mai bune? v'a dovedi viitoriulu. —

Se mai vede o caracteristica in acesteia doua renduri de motive, cea d'anteiu, nu se vedu a avere incredere in stabilitatea organizatiunii presinte, cesteia din urma: din contra. Aci inse éra numai viitoriulu va fi judecatoriu adeverat. —

Romanii nostri intrara dara in diu'a urmatóre séu in 10 ale acestei lune in combinatiune, si fara a se desfasiare in partidi cerbicóse, se facura cu totii unu votu, punendu umerii la olalta in intielesulu hotaririi din dis'a conferintia preliminar, — spriginindu list'a, care o compusesa unu comitetu din 12 barbati romani tramisi spre acestu scopu din sinulu conferintiei preliminar. —

Se incepú dara organizarea, alegerei diregatoriloru, inse se primisera desbaterile asupra unui programu alu comitatului, si a carui principie statornicinde se servésca de principie generale in ducerea lucruriloru pre viitoriu; nu vedu de lipsa alu cuminecá acestu programu, mai preste totu acceptatu in estensiune, numai voiu se insemnu despre elu, ca: sta in contrarietate cu direptiunea Vienei, si se interpretá intr'acolo poporului romanu, cá se nu plátésca contributiune pan'a la dieta. —

D. Georgiu Popa se aduse mai d'anteiu la tapetu prin romani pentru postulu de vice-comite alu 3-lea „Aristides est iustus. ergo est exilandus;“ acést'a a fostu esceptiunea magiariloru preponderanti in comitetu in contra alesului romaniloru, si Demnulu Popa se tranti prin voturile magiare, pre lunga tóta opintirea romaniloru. — N'a mai fostu vorba sa ajute motivulu de subt b.)! unde vine inante unu romanu si unu magiaru, si poteré e in man'a magiariloru, — acolo romanulu pica, si v'a picá in veci; prin urmare: unde e vorba de interesulu si onórea magiara ci numai fačia cutient'a despotiei magiare si poterea e in man'a magiariloru, acolo ceiea d'anteiu pica, si voru picá in véci véceloru! Cuvintele de frati etate si lealitate in gur'a magiariloru aparu a fire sinonime cu cuventulu fidefragiu (calcatoriu de credintia).

Adi e a 10. dí de candu traimu viétia constitutionaria, avemu magistratu de comitatu, constituitu prin o clicu magiara, care se lauda in gur'a mare, ca s'a portatu lealu in privinti'a romaniloru de si maioritaea e in posesiunea magiariloru in comitetu. —

Cá se aparu mai bine acésta lealitate, iata statulu magistratului:

Vice-conti 2. Protonotariu 1. Procuroru 1, Kucsuba Mihály. Gen. perceptori 2. Protojudi cerc. 4, Konstantini György, si Sigismundu Popovicu. Judi cercuali 12, Mihájlovits Lázár, si Georgiu Dihelianu. Jude centralu 1. Jurasori 17, karácsonyi Balázs, Illovics György, Sorbán István, Nagy János si Teodoru Hálik. Vicenotari 3, Davidu Nicóra. Viceprocurori 2. Assessori de trib. 3, Ambrus József. Preceptori partic. 4. Archivariu 1. Adjunctulu acestui'a 1. Espeditoru 1. Inginieur 1. Physici 2. Medici cercuali 8, Nisztor Sándoru. Veterinariu 1. Directore de spit. 1. Essattore 1. Viceessactori 4. Castelanu 1.

Sum'a 74 de diregatori actuali; pre romani ii-amu scrisu dupa nume; numerati'i ve rogu, (13?!) si nu me intrebati: pentru ce amu pusu la unii connumele inaintea numelui de botezu, in contr'a firei limbei romanesci? caei nu voui poté respunde de locu, fiindca n'amu anca documinte contrarie.

Mai sunt apoi:

Protonotariu onorariu 1. Jude onorariu 1. Vice-notari onorari 13. Viceprocurori onorari 4, Bragyán Georgie, si Melentie Serbu; celu d'anteiu a resemnatu, — cestu din urma cu pucinu de n'a fostu pro-

vocatu: óre n'aru avé voie se resemneze? — Iurasori 7. Physici 3. Medici cercuali 1, Nyisztor József. Ingineri 8. Sum'a 46.

Atata e dreptu, ca tóte posturile n'amu fi in stare a le poté implere, din lips'a barbatiloru de făcure; si nici magiarii n'aru fi in stare a o facere acést'a, de nu s'aru ajutá cu renegati; — ci apoi ei aceast'a, ca multi individui ne-au remasu a fara; si macaru viati'a nóstra a fostu din vécuri intratata apasata, incatu, precumu lumea scia, mai tóte medilócele néu lipsitu pentru a ne calificare: totusi néu remasu astfelu de barbati fara aplicatiune, cu carii in calificatiune nu se potu asemená multi magiari aplicati in acelea posturi la carii au competatu si acei barbati romani, carii remasera neaplicati. —

Se fia inse romanii catu de bine, si in catu mai mare numeru, b'a tocmá in proportiunea impopulatiunei romane aplicati, romanii totusi n'aru poté fi indestuliti cu starea lucrului pentru acea, ca unde e vorba si intrebarea de drepturi politice si de principiu, acolo nu potu veni in consideratiune persónele singuratece. — Ce folosu are natiunea romana, — cautandu partea morala a lucrulu — cá fi'i ei se fia esecutorii decisiuniloru unui comitetu magiaru?

Luandu spiritulu tempului in consideratiune, si ponendu in cumpana in lumea mare chiaru priu insusi magiarii prochiamat'a frati etate: vatamarea romaniloru nu sta de locu in neaplicarea mai multoru barbati romani; caei pentru aceea, ca cutare e romanu séu magiaru, séu de ori ce natiune, — anca nu urméza se fia capace spre a poté portare cutare séu cutare deregetoria; a potutu dara cerne comitele supremu de Bohus cu clic'a lui puterile aplicande, ba tocm'a a trebuitu se le cérna mai bine de in catulea cernutu; — n'a potutu inse dupa dreptulu datu chiaru prin acea constitutiune romaniloru, prin care si singuru a ajunsu de comite supremu acestui comitatu, si nu ia fostu ertatu a mistificá lucrulu asia, cá romanii numai intro asia enorma minoriate se devina reprezentati in comitetu, precumu au devenitu.*) — De preponderantia in poterile alegatóre si decidiétre au avutu dara romanii lipsa, si dreptu, — si pentru miciorarea acestui dreptu alu loru se simtu ei vatamati; neaplicarea unoru individui abili si capaci e numai unu lucru secundariu, de o natura subordinata. —

Sumu de acea parere inse, ca si in intrebarea aplicarei individuiloru romani n'au basa magiarii de

*) Descoperene cum? Pentru precautiune nóue. R.

de locu a se poté falire, ca ar' fi fostu leali. — Documentulu acestei asertiuni este produsu in mai susu aretatulu statu alu magistratului comitatense. —

Ba din toti pasii magiariloru se vede, ca ei nici de 10 ani încóce nimicu n'au mai inveniutu din celea ce nu leau sciutu, — si nimicu n'au seuitatu din celea ce leau sciutu; ei si pana adi trecu totu de cei mai netoleranti, fația cu natiunile silite — prin vitregi'a vécuriloru de medilocu, — a traire cu ei subtu o pelaria; ba trecu de inimicii acestoru natiuni; — pre ei nu-i conduce in faptele loru mintea sanetósa, nu sciinti'a si cultur'a cea adevérata, — ci ei conducu patimile fara totu competulu; cuventulu de fratiétate e o frasa góla in gur'a loru, compusu pentru de a insielare cu elu. —

Si apoi óre natiunile colocitóre se fia asia de órbe, incatu cu totu conceptulu golu, cu tóta fras'a góla se fia insielabile? Mirare! asia se vede. —

Inse numai se vede, dara nu e asia.

Viéti'a natiuniloru si-are firea, si si-are calea s'a; si natiunile, — pricepu natiunale si nu politice, — asemenea persóneloru physice, se enascu, si-au copilaria, junéti'a, barbatia betranéti'a si mórtea loru, asupra drepturiloru sale politice vighiéza numai o natiune destulu de culta si matura, si póte se vighieze cu resultatu; — ci cultur'a in junéti'a s'a indatinatu numai a se castigá si in barbatia se face apoi folosulu de ea; in etatea barbatéscá 'si facu computulu persónele singuratece cu tutorii loru, si intoema sta lucrulu cu natiunile. —

Firesce ca un'a séu alta etate in viati'a natiuniloru se estinde la sechiuri. —

Mai este apoi in etatile natiuniloru di si nópte, adeca stare treza si somnu, de sene intielegunduse, ca diu'a natiuniloru nu e din 24 óre, si nóptea se estinde de multe ori preste dieci ba si la sechiuri de ani. —

Este unu lucra prea frumosu a prestrecere cu atentiune deschilinitele etati, dílele apoi si noptile natiuniloru natiunale. — Ce inse se tiene de sfer'a istoriei universale si celei a culturei omenesci. —

Noi romanii dela resaritu, prin straportarea-ne de Imperatulu Traianu din tóte provinciile romane suceputa si esecutata in pamentulu pre carele siédemu pana adi, ne-amu prestrecutu numai etatea copilariei, ba abia amu intratu pana acumu in junéti'a, pentru aceea suntemu dara impartiti politicesce subtu mai multe pelarii, — sub tutoraturi. De avemu dara

in trecutu-ne nisce fapte, totu lucrulu numai acolo este de redusu, ca in copilaria-ne amu avutu dile si nopti. Implinirea misiunei nóstre inse, pentru care prin straportarea-ne amu nascutu de nou din trupulu celu mare romanu, care acumu de multu a muritu de betranétié si pre noi nea lasatu in copilaria, — anca e departe indereptu, numai vine, dar' anca n'a sositu de locu, si nici nu póte sosi cu graba. —

Din semintia de bradu numai bradu póte cresce, lein'a numai leu póte fatá; seminti'a n'a putreditu, puiulu e marisoru. —

Nu cugete dara nici magiarii, ca romanii aru tiené de intrebare de viéti'a o organisatiune, séu o restauratiune, nicidecatu!

Faptele romaniloru de pretutindení arata, ca ei numai acumu incepu a cautare in giurusí spre a se cunósce pre sene si pre cei, cu carii au a facere, de unde naturalminte urmédia ca ei suntu anca numai juni, ci acumu trecuti de 24 de ani, si asia de tutoratulu altoru natiuni numai au lipsa; computulu v'a urmá la tempulu seu. —

Cultur'a e proprietatea numai a unei natiuni eluptate la etatea barbatéscá. In catu se estindu datele istorice mai cunoscute, cultur'a natiuniloru natiunale séu genetice a calatoritu pre o cale minunatu naturale; de la indii la egyptieni, dela acesti'a la greci, phoeniciani, evrei etc. de aci la romani la protoparintii nostri, la cartageneni, etc. de aici la arabi, franco-gali, spanioli, englezi, germani, poloni si alte vitie slavóne, nu inse la tóte, unele numai acumu si-o caseiga cu noi de odata. Tóta caseigarea culturei, din frecari provine. —

Natiunile, carii si-au fostu cascigatu cultur'a loru natiunale mái de multu, parte siau implinitu misiunea de pre acestu pamentu, si au peritu din concertulu natiuniloru, parte mai traiescu, si candu dormu, candu se scóla din somnu, dupacum faptele loru suntu mái de ne séu de insemnetate, ce éra din istoria scimu si diu esperienti'a de tóte dílele vedemu.

Si magiariloru leau ajunsu din radiele culturei; foloséscase dara de cultura dupa adevératulu ei intielesu, nu se lese a se reducere de o clicá, de unu nepotismu aristocraticu; caci numai asia si voru poté traí in pace viati'a, ce o au anca indereptu in concertulu natiuniloru europene; diu viati'a, ce o au anca indereptu, ca szózatulu en „itt élned, halnóđ kell,“ care 'lu canta prin tóte unghiurile, pré tare le profetéza mórtea dupa viatiale, cá cumu aru fi con-

vinsi ca trebuie se móra, intocm'a cá si Turcii: „ca ei pre urma trebuie sa mérga indereptu catra Asia, si in Europa n'au viétia vecnica de locu.“

E lucru prea firescu, ca natiunile anca 'si presimtu mórtea intocmá cá si persónele singuratece. —

Si natiunile genetice europene sciú pré bine, ca soiului Mongolo-tartaru nu-i e spre sanetate clim'a Europei; veduramu pre Hunni, Avari, si pre altii, vedemu si pre Turci. —

Ca magiarii nu si-au facutu prunci mai multi, si ca si numerosorulu in care se afia, cuprinde o parte insemnata de renegati: este unu adevéru statisticu. Cei ce au voie a se renegá, mérga in scirea Domnului, ci, Zeu, ca nici mas'a romaniloru nici cea a celoru lalte natiuni colocuítóre n'are voie a se renegá si in tempulu presinte tocm'a nu. —

Óre n'aru fi dara mai consultu chiaru pentru magiari, cá cu natiunile colocuítóre sa-si descurce procesulu pre bas'a firei lucrului, dupa mintea sanetósa si nu dupa patimi?

Romanii din partelosci cá romani n'au lipsa de renegati, — nu credu se custe óre unde vr'unu romanu cu sete de a prefacere vr'unulu din alte natiuni genetice in romanu; ci romanii cá romani n'au lipsa in viitoriu de tutoratulu aristocratiei magiare si a magiarismului cu limb'a magiara.

Si aceea o sciú natiunile colocuítóre bine, ca sustinerea magiariloru de sene-si pen'acumu, nu e de a se multiamí numai bravurei magiare, si cu atat'a mai puçinu cumpetului politicu alu magiarismului, — ci e de a se multiamí mai multu etatei copilaréscei a loru; dupa etatea copilarésca inse vine junéti'a, la care a ajunsu acumu natiunile colocuítóre; éra magiaril suntu cam in vresta, caci ei s'au desvoltatu pré timpuriu; éra unu semnu reu. —

Infintiarea corónei unguresci, e meritulu romano-catolicismului, Domniloru! sustinerea ei dela inceputu pana in anulu 1848 e meritulu si alu celoru alte natiuni colocuítóre: dela 1825 încóce, magiarii totu intr'acolo au nesuitu, cá dreptulu catra coróna se si-lu insusiésca eschisivu numai sie-si; nu le succesera in 1849, éca-si si perdura corón'a, „o aflara apoi romanii granitari si o prededera Imperatului Austriei;“ are Inaltiatulu lipsa de ea?

Elu o scie mai bine; romanii cá romani de Imperatu au lipsa, dar' de corón'a Ungariei ba. — Asia dara romanii cu celalalte natiuni colocuítóre nu-mai atunci voru avé interesu de a sustiené coróna

Ungariei, daca se voru impartasi egalu cu magiarii din tóte drepturile, care esu cá radie din acea coróna, si daca acea coróna va fi paladiulu limbei si onórei loru natiunale; altcumu nu. — Pana sta acea coróna, natiunalitatea si limb'a magiara totusi e garantata pentru magiari si de nu mai estinsu, celu puçinu in teritoriulu, care 'lu locuescu ei in maiortate; nu se estinda dara mai departe cu limb'a si tutoratulu loru, decatu pana unde suntu intielesi si primiti; fia toleranti si faca, cá natiunile colocuítóre sa-si afle scutulu tuturoru libertatiloru, isvorulu avutiiloru si garantia de limba si de onóre natiunale suptu coróna Ungariei intocma cá si ei, — atunci corón'a se v'a sustiené intre ori ce vifore, si si ei 'si voru poté trai in pace dilele; — nu le voru face acestea, natiunile colocuítóre voru fi silite a gravitá unde voru aflá mai bune tractari si corón'a Ungariei va picá o data pentru totudeauna. — Unde se voru mai aflá apoi magiarii intrunu sgomotu alu natiuniloru genetice europene, nu se póte prevedé; grigearca, cá vindu a imbucá prémare, se nu se innece!

Abia o apasare de 10 ani, ba nici acea apasare cá apasarea si catu li-se intinsera otira de libertate din liberalitatea monarcului, — cumu sarira in susu cam cu totii, se impénara, se insinorara, se impintinara si se aprinsera intocm'a cá unu focu de paie!!

Tolerantia vel perditio; pre noi ne supara ce e dreptu, ca ne insielareti si cu acésta ocaziune, in dreptulu noua cuvenitu; si asemenea fapta v'a supera pre ori si care natiune colocuítóre si ori si unde; pentru noi inse acésta perdere, precumu spuseiu si mai susu, nu e intrebare de viétia de locu; fiti dara drepti si sinceri catra natiunile colocuítóre, caci altcumu factorii acelor'a nu voru poté fi frati cu voi, si penru voi e intrebare de viétia fratietatea natiuniloru colocuítóre. Apoi alu vostru nimini-ilu poftesce. Corón'a Ungariei nu e alta decatu unu jugu pentru natiunile colocuítóre, care-lu pórtá in favórea sustinerei natiunalitátei vóstre, fiti dara ómeni, nu fére selbatice si baremu nu insultati pre cei carii pórtá jugu in favórea vóstra, lasati-i se resufe dupa firea loru, caci ei si asia deplinu liberi nici candu potu fi suplu o pelarie politica cu voi. —

Limb'ane anca o eschisera din sal'a comitatului comitele supremu de natiunalitatea vóstra cu volnicia, pre bas'a legiloru din 1847/8 si voi aprobarati fapt'a lui! Si vréti se muriti pentru aceea lege?!

Ve intrebú: ce interesu sa avemu noi pentru sustienerea corónei Ungariei, caudu voi intr'atat'a voiti a ne apasare cu acea toema in acelu locu, care asia multu dóre adi pre popóre, adeca in nationalitate si limb'a nóstra!!!

O se incheiu cu urmatórele:

De aru fi fostu compusu comitetulu comitatense din Aradu in statu mai micu, cá in acela intieligint'a romana sa'si fi potutu cuprinde loculú cuvenitu, — si nu s'aru fi depusu sórtea suteloru de mii a acestui comitatu in manile unui comitetu rapítu de patimi: amu fi inaintatu cu totii pre calea légala, nu s'aru aduná tunuri si soldati din tóte partile in giurune, n'aru fi amerintiatu comitetulu cu desfiintiare prin rescriptulu mai nou regescu in casulu neacomodarei dupa diplom'a din 20. Oct. a. tr.

Éca maioritaea vóstra ce frupte mai produce! Cumu voru sustá lunga olalta: Programulu vostru si rescriptulu mai nou regescu?

Au dóra voi din adinsu gravitati catra revolutiune? aveti grige ca voi numai in tempu de pace puteti traí, si v'ati ardicatu pre trépt'a pre care stati. Tóta revolutiunea e pentru voi unu pasiu catra momentu, din contra pentru natiunile colocuítóre unu pasiu inainte catra viétia. O nefericire numai, si atunci ve voru lasá si renegatii; pre voi de subtu jugulu turcescu cas'a austriaca v'a mentuitu, ca altufeliu pereati subtu elu. Voi nu sunteti destulu de virtosi a poté petrece acelea apasari, care leamu prestrecutu noi. Voue auca totu bine v'a mersu pana acumu, fiinduve legate interesele de celea ale dinastiei, si totusi totu „itt hahnod kell“ cautati, pan' ce noi si dupa atat'a apasare cu totu curagiulu strigamu „De n'a peritu romanulu.“

Óre a fostu bine, se ié parte intieleginti'a romana aradana in combinatiune?*)

Eu din partemi mi-aretaiu ochilarii, cu carii cautu la eveniminte in viitoriu.

Prea stimáte Domnule G . . . !

Vroindu asia fortun'a, diein'a prevedintia,
A te respinge odata si 'n sinulu bucovinu,

*) Eu inse sunt de parere Zeu ca bine, dara apoi zeu, la alegeri si protocóle nelegale se fia protestatu, ca acumu ar fi reesitu triumfatória.

Unde pana acum'a romanu 'n nesciintia,
Jacea 'ncarcatu de secolu gonindu alu seu destínu;

Unde de'n fii proprii neci candu se pré aflara,
Se fi aratatu in fapta, ca sunt si ei romani,
Unde alu nostru spiritu invinsu fiindu de-ocara
Intr'alte eleminte abia miscá de 'n mani.

Pana 'si aduse aminte de 'n ceriuri creatoriulu,
Si ne-a tramisu o facla, unu geniu favorosu,
Ce ne aprinde 'n inimi unu focu si venitoriulu
Ne face se'lu cunóscemu, ne 'lu face luminosu.

Ne arata unu drumu pe care romanulu v'a se mérga
Si insusi ne conduce spre scopu-ne comunu,
Pre carele de 'n spiritu nici candu nu v'a se 'lu
stérga
Romanulu, care este de neamulu celu strabunu.

Fiindu mai dicu odata, ca sant'a prevedintia
A vrutu se fi odata si 'n sinulu bucovinu,
Se vedi a nóstra stare si-a nóstra esistintia
Remasi departe 'n urma de loculú estu dieinu.

'Mi iau adi libertate de 'n anima fratiésca
Cá se 'mi esprimu dorinti'a catra Domni'a Ta
Pana mai esti pe-aicea pe vatr'a strabuneasca
Caci ceriulu numai scie, ne mai vedemu séu b'a.

Prea santulu Georgiu de mane se'ti stea intr'aju-
toriu
Cá Dumnedieu din ceriuri in ori si ce perice
Putére se'ti insufle, se fi invingutoriu
Cu a s'a inalta mana de 'n greu se te redice.

Ori unde de vei merge, de-a drépt'a se 'ti totu stée
Vegiezete totu una ori unde vei pleca;
Unu angeru de lumina conducatoriu se 'ti dée
Pe dí, pe timpu de nópte, mergundu si candu vei stá.

S'ajungi se stai pe-o trépt'a de diece ori mai 'nalta
De cum 'ti sta 'n dorintia, in inima si 'n peptu,
Pre 'n tóta calea vietii noroculu se te bata
Se fi a nóstra fala, onóre si respektu.

Se fi maritu, cá Stefanu, craiulu acela mare
Si cá Mihaiu vitézulu intre romani stimatu,
Cunune de virtute, de zelu si de amóre;
Serbéscati in viétia spre meritu necurmatu.

Si simtlulu spre natiune ce 'n peptu 'ti e aprinsu
Pe campulu mandru dacicu cu frupti se 'lu vedi
ornatu;

Neci candu se nu 'ti lipsésca, de elu se fi cuprinsu
In spiritu se 'ti domnésca, se stea inflacaratu.

Triumfuri se 'ti aduca fortun'a norocósa
Si Martiu se 'ti dea virtute in pace si 'n resboiu;
Ear' numele se 'ti salte in glorii numeróse
In zeluri lucitóre si-acum si mai apoi.

Viteazu se te totu afli, se fi totu curagiosu,
Noroculu se iti totu curga cum curge unu pohoiu;
Se fi la re'ntornare mai veselu mai voiosu,
De cumu te simti acuma lasandune pre noi.

Se afli Bucovin'a in stare mai ferice
Si 'n alta pusetiune pre proprii fii sei;
S'o afli in florita in multu frumóse spice
S'o afli liberata de tigri si de lei.

S'ajungi o versta lunga traindu in desfatarel
Se'ti fia pasii vietii de secolu inveliti;
In ór'a de pe urma iti dau imbratosiare
Multi ani dorescuti inca! multi ani si fericiti!
Cernauti, 22. Aprile 1859.

Vasilii Bumbacu,
studinte de 5. plassa gimnasiala.

Fondulu Gazetei Transilvaniei.

(Urmare).

Tinerimea studiósá din clasa VIII in Blasiu.

Basilii Crisanu 1 fl., — Elia Tului 1 fl., —
Ignatiu Dobo 1 fl., — Ioane Balea 1 fl., — Elia Cincia 1 fl., — Isidoru Siarlea 1 fl., — Ioane Moldovanu 1 fl., — Manase Costinu 50 cr., — Mihaele Bontea 50 cr., — altulu 40 cr., — Mihaele Ciudeanu 30 cr., — Basilii Justianu 30 cr. v. a.

Sum'a cu totii 9 fl. v. a.

Tenerimea studiósá din clas'a VII. gimnasiala.

Gabriele Verticu 1 fl. 20 cr., — E. Terlievitii 2 fl.,

— Basilii Maioru 1 fl., — Hariu Grama 1 fl., — Isidoru Albini 1 fl., — Nicolau Moldovanu 50 cr., — Ioane Socolu 1 fl., — Clemente Colceariu 80 cr., — Simeone Ratiu 50 cr., — Georgiu Vlasa 10 cr., — Simeone Calatiu 25 cr., — Basilii Olteanu 50 cr., — Alesandru Filipu 30 cr., — Alesandru Alesandrescu 1 fl., — Nicolau Filiescu 1 fl., — Iustinu Simoneti 1 fl., — Ioane Aaronu 50 cr., — Ioane Florianu 30 cr., — Mateiu Broscatiu 25 cr., — Mateu Posia 15 cr., — Basilii Muresianu 20 cr., — Constantinu Radu 25 cr., — Sumuele Spineanu 10 cr., — Arone Bordanu 50 cr., — Flore Motiocu 30 cr., Petru Moldovanu 15 cr., — Gregoriu Calugaru 20 cr., — Ioane Santu 20 cr., — Georgiu Munteanu 10 cr., Ioane Vesicanu 20 cr. v. a.

Sum'a 16 fl. 55 cr. v. a.

Tóta sum'a la olalta tramisa de D. prof. Ioane Rusu face 160 fl. 15 cr. m. a., care adaugunduse la fondu: 1823, facu 1983 fl. 15 cr. m. a., 10 galb. si oblig de 100 fl.

BIBLIOGRAFIA.

Magazinulu istoricu pentru Dacia

a carui publicare s'a interruptu prin evenimentele de la anulu 1848 pana acumu, se v'a continua de aici inainte subtu redactiunea subserisului. Tomulu VI. este subtu tipariu. Pretiulu abonamentului pentru unu tomu e 7 vecenari sau 15 lei, 30 parale in cursulu vestiariiei.

Abonarea se póte face la Redactiune, si la tóte iibriariele din Bucuresci, éra la tienuturi la DD. Profesori ai scóleloru primarie. Doritorii de a avé aceasta colectiune de documente istorice, sunt rugati a properá cu tramiterea numeloru si adreseloru sale pentru cá se se póta ragulá pre de o parte numeloru esemplarielor, eara pe de alta, espedirea loru la timpulu cuvenitu.

Din cele cinci tomuri tiparite pana la anulu 1848, se mai afla inca unu micu numeru de esemplare complete. Amatorii se potu adresá la librarii din Bucuresci. Pretiulu unui esemplariu completu in 5 tomuri, e 80 lei in cursulu vestiariiei?

A. T. Laurianu.

Redactoru respundietoru

Iacobu Muresianu.

Editiunea: in tipografi'a lui

Ioanne Gótt.